

FUNCȚIA ȘI ROLUL OBIECTULUI ÎN FORMAREA COMPOZIȚIEI COREGRAFICE

THE FUNCTION AND ROLE OF THE OBJECT IN FORMING THE COREGRAPHIC COMPOSITION

ANGELA BEȚIȘOR¹,

lector universitar, doctorandă,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

CZU 793.3.024:645

În condițiile în care criteriile ce împart arta în anumite domenii sunt tot mai puțin definite, apare necesitatea reactualizării noțiunilor de contemporaneitate, inovație, acest fapt fiind un proces firesc și pentru arta coregrafică. În acest articol este analizată practica utilizării obiectelor și a articolelor de uz casnic în coregrafie, rolul și funcțiile acestora în procesul de creare a operelor coregrafice moderne. Studiul presupune o evaluare a discursului artistic prin prisma tendințelor tradiționale și inovatoare, a tehnicilor și a expresiei compoziționale, care ajută coregrafii să creeze o imagine artistică în dans cu ajutorul obiectelor.

Cuvinte-cheie: obiect, articol de uz casnic, artă coregrafică, imagine artistică, inovație

Under the circumstances when the criteria that divide art into certain domains are less and less definite, there appears the necessity of reactualizing the notions of contemporaneity, innovation, this fact being a natural process for choreographic art as well. The author examines the practice of using household goods (objects) in choreographic art and their role and functions in forming modern choreographic compositions. The paper presents an evolution of the artistic discourse and analyses the correlation of traditional and innovative tendencies which help ballet masters to create artistic images in dance using household objects.

Keywords: object, household goods, choreographic art, artistic image, innovation

Introducere

Practica utilizării obiectelor în creațiile artistice este cunoscută din cele mai vechi timpuri, fiind larg aplicată atât în arta folclorică cât și în teatrul profesionist. Utilizarea obiectelor, mobilierului și a articolelor de uz casnic în spectacolele coregrafice moderne este considerată o soluție inovatoare de reflectare artistică a realității prin imagini vizuale.

Evoluția fenomenelor artistice este o reacție a creatorilor de artă la experiențele acumulate, la tendințele și aspirațiile societății contemporane, la regândirea filosofică a aspectelor existențialiste ale umanității, la sinteza dintre trecut și viitor. Acest proces este inevitabil și în arta coregrafică, coregrafii moderni fiind în căutare permanentă a soluțiilor creative pentru expresivitate prin dans. În acest context, trebuie de menționat faptul că arta coregrafică este unul dintre cele mai flexibile domenii artistice ale creativității umane. Astfel, în creațiile coregrafice moderne accentul principal nu este axat pe linia de subiect, ci este îndreptat spre forma și mijloacele de expresie artistică ale acesteia.

Simbolistica obiectului în dans

Dansul este una dintre cele mai vechi reprezentări ale stărilor și sentimentelor umane. Prin dans omul își dezvăluie ideile lăuntrice, emoțiile, trăirile sufletești. De aici pornește și presupunerea că dansul s-a dezvoltat odată cu specia umană. În acest context, simbolurile sunt una dintre cele mai vechi forme artistice de exprimare a realității, un element de legătură dintre realitate și lumea imaginară. Prin simboluri este redată experiența spirituală a omului, acumulată în viața cotidiană, în interacțiunea cu natura și societatea. Limbajul simbolurilor este bazat pe forme de percepție asociativă a lumii vizibile și invizibile.

¹ E-mail: angela.bets@mail.ru

Începând din antichitate, obiectele și articolele de uz casnic erau utilizate ca simboluri în dansurile rituale. Fiecare obiect era utilizat în dans în conformitate cu rolul său în viața reală. Oamenii au dansat de mii de ani – figuri de dansatori apar în picturile rupestre din Europa și Africa, datând din timpuri preistorice. Multe dansuri primitive sunt încă populare și astăzi, fiind corelate cu ceremonii religioase sau superstiții. Elfrida Koroleva¹, în monografia *Ранние формы танца*, menționează faptul că în dansurile antice erau utilizate foarte frecvent obiecte de uz casnic: „Dansurile cu boluri rituale sunt răspândite printre triburile agricole. Semnificația lor rituală este evidențiată de urmele de foc care s-au păstrat în interiorul lor. Evident, au fost folosite în rituri asociate cu cultul Soarelui. Dar vasele de pe suporturi antropomorfe au fost aparent asociate, simultan, cu o vrajă de ploaie. Unele dintre ele prezintă sânii de sex feminin, ceea ce ne conduce la o serie arhaică de concepte: marea divinitate feminină – laptele – ploaia (apa cerească)” [1, p. 166]. Îndeletnicirile vechi, preponderent cele legate de agricultură, au atribuit obiectelor simboluri legate de fertilitate (recolte bogate, creșterea animalelor, nașterea pruncilor sănătoși).

Printre simbolurile întâlnite la strămoși sunt anumite obiecte și statuete de om sau animale, confecționate din lemn, piatră, ceramică. Pe lângă aceste obiecte, în timpul dansului sunt utilizate foarte des măștile. Bunăoară, la români, „mai dăinuie încă, în Banat și Oltenia, *Jocul de pomană*, manifestare prilejuită de pomenile funebre, când se execută un brâu sau o horă „de sufletul decedatului”; se dansează în cerc, bărbații și femeile ținându-se de mână, dar având și lumânări aprinse în mâini, precum și flori date de familia celui pomenit; semnificația s-a pierdut, dar este foarte probabil ca dansul să se facă în credința că morții pomeniți revin și asistă și ei la petrecere, veselindu-se împreună cu jucătorii, deci, este o punte de legătură între cele două lumi, dacă nu chiar un procedeu de a-i rechema ca să vadă de câtă afecțiune se bucură ei în rândul celor vii. În Vrancea, este cunoscut *Dansul de priveghi (Chiperiul)*, dans bărbătesc, cu măști anume confecționate...” [2, p. 203].

Cu timpul, valorificarea obiectelor în dans și semnificația acestora a cunoscut schimbări, valoarea magică a obiectului era transmisă din generație în generație, dar, simultan, fiindu-i atribuite semnificații noi. Astfel, dacă, inițial, prosopul era un element care semnifica legătura între generații, legături de rudenie, pe parcursul timpului, acest obiect a început să fie utilizat în dansuri, atribuindu-i și alte semnificații (la botez, nunți).

Simbolistica obiectelor utilizate în coregrafie reflectă trăsături caracteristice perioadelor istorice, culturilor etnice, grupurilor sociale etc. Există semnificații generale, cunoscute de majoritatea persoanelor și semnificații specifice, accesibile unui grup restrâns de persoane, de exemplu, simbolica baletului este pe înțelesul profesioniștilor și a celor pasionați de acest gen de artă. Orice schimbare în societate, în viața comunității generează o schimbare a simbolicii, iar, în contextul modernizării și globalizării, simbolurile și obiectele vechi capătă noi sensuri și semnificații.

În arta coregrafică contemporană simbolurile și semnificațiile noi, care sunt atribuite obiectelor și articolelor de uz casnic, sunt inspirate din patrimoniul cultural al altor civilizații, din cunoștințele despre lumea antică, din literatura fantastică. În acest context, este accentuată dominarea unei lumi imaginare în baletul contemporan.

Conținutul și tematica dansului prin intermediul obiectelor

Utilizarea obiectelor și a articolelor casnice în producțiile coregrafice este o componentă integrantă a unui performance modern. În coregrafia modernă obiectele oferă un dialog figurativ și semantic deosebit. Astfel, folosind același obiect, pot fi create noi sensuri și conținuturi. Fiind utilizate în toate domeniile artei coregrafice, apare necesitatea de a descrie rolul artistic-figurativ al obiectelor în dans și de a înțelege experiența folosirii obiectelor ca element important al spațiului informațional redat prin

1 Elfrida Koroleva (născută: 12.05.1935, F. Rusă), doctor în studiul artelor, critic de teatru, pedagog, în trecut – balerină la teatrele din Gorki (F. Rusă), Chișinău (R. Moldova); colaborator științific al Academiei de Științe a Moldovei; autor de ample monografii și studii de cercetare în domeniul artei coregrafice.

dans. Obiectele utilizate în dans sunt multifuncționale prin formă, greutate, aspect, culoare. Aceste caracteristici permit artistului să experimenteze pentru a reda pe scenă numeroase compoziții dinamice figurative prin combinarea mișcărilor de dans cu obiectele din decor.

Printre cele mai populare tematici abordate în spectacolele coregrafice este reflectarea lumii interioare a contemporanului, „un om al mulțimii”, al trăirilor sale subiective și pasiunilor controversate ale existenței sale, descoperirea unui mediu al fanteziilor, iluziilor și viselor, în care omul contemporan se ascunde de realitate.

Această tendință este o continuitate a ideilor expresioniste și a școlii germane de balet, Pina Bausch fiind reprezentanta de primă mărime a acestei școlii și o inovatoare a dansului modern din a doua jumătate a secolului al XX-lea. În unul dintre cele mai cunoscute spectacole ale coregrafei, „Café Muller”, montat în 1978, pe o scenă sufocată de scaune, în care se pare că nici aer nu este suficient, personajele încearcă să existe și să vorbească, într-un limbaj gestual, despre problemele de care sunt preocupate. Universul creat de actori este redat într-un ritm repetitiv-obsesiv, liniștea este urmată de o izbucnire violentă, bruscă, mișcările ușor stângace și gesturile hipnotizante ale actorilor redau o poveste plină de încărcătură emoțională. Mobilierul și obiectele din scenă accentuează asemănarea dintre jocul scenic și realitate.

Coregrafii epocii baletului romantic erau preocupați de subiecte și tematici legate de lumea iluziilor, fanteziei omului, evadarea acestuia din realitatea cotidiană. Aceste subiecte le-au permis coregrafilor să creeze imagini ale unui spațiu iluzoriu perfect, contradictoriu lumii reale. În ținuturile idilice erau castele „aerene”, femei grațioase îmbrăcate în haine diafane, care „pluteau” deasupra pământului. Aplicarea elementelor artistice de exprimare vizuală a unei lumi perfecte au impulsivat dezvoltarea esteticii baletului prin grație, mișcări fluide, balans și simetrie, accent pe poveste, costume și scenografie. Utilizarea obiectelor reale într-o lume iluzorie era inadmisibilă. Totodată, obiectele erau tot mai frecvent utilizate în scenele care redau realitatea, ceea ce a permis accentuarea contrastului dintre lumea reală și cea iluzorie. Astfel, Victor Vanslov¹ menționează că „În baletul *Gizelle*, după coregrafia lui Jean Coralli și Jules Perrot, în redacția lui Marius Pepita, sătențele vin de la lucru de pe câmp dansând, cu coșuri pline cu struguri. Mama lui *Gizelle* le propune ducelui și ficei acestuia să se odihnească, arătându-le să se așeze pe scaunele de lângă masa, apoi îi servește cu ajutorul obiectelor butaforice: pahare și ulcior pentru vin” [3, p. 103].

Practica coregrafilor moderni demonstrează că în încercarea de a reda imaginea ambiguă a lumii interioare a omului, mulți dintre coregrafi aplică sinteza a două lumi paralele. Mediul real și lumea iluzorie se interpătrund și creează personajului condiții diferite de existență. În acest sens, elementul novator poate fi explicat prin crearea unei atmosfere ireale într-un mediu real de trai al unei persoane (cameră de dormit, baie, stradă, cafenea). O simplă batistă sau eșarfă, utilizată de interpret în timpul dansului, ar putea sugera trăirea unor amintiri sau iluzii legate de persoane sau locuri dragi. Astfel, prin modalitatea de a aranja, utiliza, schimba obiectele, coregraful dezvăluie o anumită esență pe care o întruchiează obiectul.

Aspecte ale spectacolului coregrafic contemporan

Actualmente, producțiile coregrafice sunt o sinteză a mai multor arte: muzică, dans, pictură, cinematografie. Tendința de a introduce în coregrafie diverse elemente artistice a luat amploare la sfârșitul sec. XX – începutul sec. XXI. Această acțiune sincretică de redare și exprimare artistică a varietății formelor existențiale permite aplicarea, în condiții egale, a tehnicilor, metodelor, instrumentelor specifice fiecărui gen de artă. Sincretismul face imposibilă delimitarea practică a subiectivului și obiectivului, a observațiilor reale și a faptelor imaginate, ceea ce favorizează crearea unei atmosfere magice pentru spectator.

¹ Viktor V. Vanslov (16 mai 1923 – 4 iulie 2019, F. Rusă), critic de artă sovietic și rus, doctor în studiul artelor, muzicolog, critic de balet, Artist Emerit al Federației Ruse.

Unul dintre pionierii dansului modern, Martha Graham¹, a inventat un nou stil de dans, inspirându-se din arta modernă, mitologie și psihanaliză, îndepărtându-se de rigorile baletului clasic prin promovarea libertății de mișcare. În baletele sale au fost combinate cu succes componente ale operei, elemente etnice, în spectacole erau antrenate și animale, interpreții dansau pe podeaua udă, presărată cu pământ.

În încercarea de a cuceri noi orizonturi artistice prin baletele sale, coregrafii au implementat tehnici de combinare a unor elemente eterogene, incompatibile. Principiul eclecticismului, specific unor curente avangardiste în arta plastică a sec. XX, condiționat de tendințele actuale ale mediului social (diversitatea vieții politice, sociale, culturale, religioase, interferența valorilor culturale, digitalizarea sistemului de transmitere a informației), a favorizat crearea unor spectacole coregrafice complexe ca structură artistică și multiculturală. La crearea acestor spectacole inovațiile nu țin de adaptarea tehnicilor tradiționale ale altor domenii ale artei, ci, dimpotrivă, este accentuată aplicarea acestor tehnici și elemente „în stare pură”. De exemplu, cele mai simple trucuri (apariția spontană și dispariția unor obiecte mici în mâinile dansatorilor) sau elemente de gimnastică în aer (zborul pe frânghii) pentru coregrafi sunt novatoare și spectaculoase.

Un rol deosebit în producțiile coregrafice îl are utilizarea conceptuală a tehnicii video. Interpreții pot fi filmați și pe ecrane sunt proiectate imagini live sau proiecțiile presupun prezentarea unui material video legat de tematica spectacolului.

În producțiile coregrafice actuale tot mai frecvent interpreții trăiesc viața cotidiană pe scenă: mănâncă, se spală, se piaptănă, utilizând obiecte de uz personal și casnic. Aceste acțiuni vorbesc despre dispariția unor stiluri, reguli rigide în crearea operelor artistice, creatorii având deplină libertate pentru exprimarea artistică.

Concluzii

Prin natura sa, dansul este o modalitate de exprimare a emoțiilor, sentimentelor prin mișcările corpului. Ca discurs artistic, dansul spune o poveste, reflectă niște trăiri prin intermediul coregrafiei realizate. Pentru aceasta, coregraful utilizează diverse tehnici și mijloace vizuale. Încă de la geneza dansului cele mai utilizate mijloace rămân a fi obiectele și articolele de uz casnic. Astfel, utilizarea unui obiect în dans a devenit una dintre cele mai importante tehnici de expresivitate artistică și figurativă, precum și o parte integrantă a mesajului informațional al spectacolului.

Pentru coregrafii moderni, obiectul a devenit un mijloc special de a exprima atitudinea unei persoane față de realitatea din jur. Folosind obiecte în dans, coregraful este capabil să dezvăluie în imagini plastice problemele relevante pentru societate, să transmită prin obiect idei care au devenit deja tradiționale sau care au apărut în conștiința spectatorului destul de recent. În dansul cu obiecte sunt reflectate caracteristicile tipice artei moderne: eclecticism, simbolism, polisemantism, multiculturalitate.

Referințe bibliografice

1. КОРОЛЁВА, Э. *Ранние формы танца*. Chișinău: Știința, 1977.
2. ANTONESCU, R. *Dicționar de simboluri și credințe tradiționale românești*. Iași: TIPO Moldova, 2009. Ediție digitală 2016.
3. ВАНСЛОВ, В. *Статьи о балете*. Ленинград: Музыка, 1980.

---

1 Martha Graham (11.05.1894 – 01.04.1991, SUA), dansatoare-coregrafă americană, cunoscută pentru metoda sa specifică The Graham technique. Numită „dansatoarea secolului” de către publicația Times, a montat circa 180 de spectacole coregrafice.